

Tako je, upam, dovolj utemeljena sodba, ki sem jo postavil na čelo ocene. S spisom Vere Jagrove nismo dobili ne kritične, ne esejistične, ne slovstvenozgodovinske knjige o slovstvu v NOB. Več kakor koristi bi utegnila napraviti zmede in škode. Za šolske potrebe in za znanstvene namene je knjiga neporabna.

V svoji oceni se nisem ustavil ob stavku, ki ga je napisala Jagrova v zvezi s Klopčičevo Materjo. Trdi namreč, da njegova Mati »ni originalno delo, temveč je svobodna prepesnitev Brechtove igre Puške gospe Carrar« (82). Svojo misel o tem bom povedal v poglavju III., kjer bom razpravljajal o izvirnosti in neizvirnosti v poeziji iz našega narodnoosvobodilnega boja.

Viktor Smolej

*Vera Jager: Umetnost med NOB s posebnim pogledom na književnost, Zavod za prosvetno-peдагоško službo OLO Ljubljana, 1961, str. 145 + (III.). — Iz krvi rdeče, antologija del slovenskih pisateljev, padlih v NOB, uredil Tone Pavček, Zavod Borec v Ljubljani, 1961, str. 200 + (IV.). — Cas in zavest, eseji in kritike, uredil in predgovor napisal Veljbor Gligorič, prevedel Marjan Javornik, Cankarjeva založba, 1961, str. 411 + (V.). — Polde Bibič-Marijan Belina: Partizanski miting, Prosvetni servis, Ljubljana, 1961, str. 58 + (II) (ciklostil). — Polde Bibič: Pred puškami stojim. Prosvetni servis, Ljubljana, 1961, str. 36 + (I.). — Lirika upora, izbor pesmi iz osvobodilnega boja, izbral in uredil Mitja Mejak, Cankarjeva založba, 1961, str. 204 + (IV.). — Vojska in ljudje, partizanske povesti, zbral in uredil Matevž Hace, Glavna zadržna zveza Slovenije, Ljubljana, 1961, str. 142 + (II.). — Seznam gradiva za proslavo, zbral kolektiv Studijske knjižnice v Kranju, priredil prof. Stanko Bunc, Društvo bibliotekarjev Slovenije, 1960, str. 242 + (IV) (ciklostil). — France Škerl: Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za 1945-60, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, 1961 (v tisku).

ZBIRKA KONDOR

Lep je pogled na 45 živobarvnih knjižic zbirke Kondor, ki razveseljujejo srce in oči mlademu, pa tudi starejšemu bralcu. Prednost te zbirke je v tem, da si z razmeroma nizko ceno utira pot v vse družbene sloje, zlasti pa je potrebna dijakom, ki jim je nujen pripomoček pri spoznavanju domače in tuje književnosti. V njej najdemo najbolj do-gnane, klasične tekste besednih ustvarjalcev iz domovine in tujine, dasi zbirki še veliko manjka, da bi dosegla namen, ki si ga je postavila.

Zbirka Kondor je pričela z izdajo svojih knjig leta 1956 s knjigo Franceta Bevka Kaplan Martin Čedermac. V petih letih svojega delovanja je obogatila naše knjižnice z enaindvajsetimi deli iz slovenske književnosti, s tremi iz hrvatske in srbske ter z dvajsetimi iz tujih literatur. Tri slovenske knjižice so v obliki zbornikov, in sicer: Slovenske ljudske pesmi, Upor in Kri v plamenih. Izbor slovenskih ljudskih pesmi je zelo dobrodošla zbirka, ki je opremljena z bogato spremeno besedo urednika Borisa Merharja in z vsemi potrebnimi opombami. Knjigo oživlja še osem likovnih prilog. Obžalovati je le slab papir in tiskarske nedostatke, kar prav gotovo ne more vzbujati in gojiti estetskega čuta pri bralcu. Z novo izdajo zbornika Kri v plamenih in z izborom proze iz naše narodne revolucije Upor je Kondor primerno počastil dvajsetletnico naše ljudske vstaje in dal mladini in odraslim v roke knjižici, ki sta marsikomu olajšali iskanje gradiva za proslave. Škoda le, da nas spremna beseda prirediteljev ni podrobneje seznanila z avtorji del, iz katerih so odlomki oziroma pesmi, kar bi pa seveda povečalo obseg zvezkov preko določene mere.

V drugih Kondorjevih knjigah je od slovenskih avtorjev doslej zastopanih 12 pisateljev in dva pesnika. Brez dvoma je bila nujno potrebna nova komentirana izdaja Prešernovega dela, ki smo ga dobili v dveh zvezkih v Slodnjakovi priredbi. Tako zdaj ni več problem, kje in kako naj dijak pride do Prešernovih Poezij, saj jih mora v celoti poznati in imeti tekst pri obravnavanju pred seboj. Od drugih slovenskih pesnikov pa je zastopan samo še Simon Jenko, ki ga je priredil France Bernik in mu napisal zgoščeno oznako.

Od pisateljev je France Bevk zastopan z dvema deloma: z delom Kaplan Martin Čedermac, ki je realistična dokumentarna slika žilavega boja primorskih Slovencev za materin jezik in za narodni obstoj v dobi fašizma, ter s povestjo Tonček, ki je nekaj mladinski »Čedermac«. Ivana Cankarja srečamo v Kondorjevi zbirki doslej samo v enem delu, in sicer Križ na gori. Skoraj bi se ob tem vprašali, zakaj je Cankar tako malo zastopan v zbirki. Saj ga ni pisatelj, ki bi ga dijaki morali bolj in temeljiteje poznati prav po prebranih delih. Pa tudi drugim bralcem bi ga morali več posredovati s komentiranimi izdajami, da bi jim ga bolj približali. Zato menim, da bi bilo nujno poskrbeti

za čim več del Ivana Cankarja prav v zbirki Kondor. Tudi Izidor Cankar je prišel v Kondorjevo izdajo s svojima deloma Obiski in S poti. Od dvanajstih obiskov pri domačih ustvarjalcih jih je v Kondorjevi izdaji osem. Veseli smo te izdaje, ker je po njej osem umetnikov našlo pot med širše občinstvo in spregovorilo o umetniških in kulturnih vprašanjih svojega časa. Poleg Obiskov pa vsebuje zvezek še »poučni roman« S poti, kakor ga je Izidor Cankar sam imenoval. V njem more bralec dobiti podobo slovenskega intelektualca izpred prve svetovne vojne, ki v danih razmerah ves nemiren išče poti in vsebine svojemu življenju. — Izpod Levstikovega peresa sta prišli v izdajo dve deli: Martin Krpan in Popotovanje iz Litije do Čateža. S tem je dobil zlasti dijak v roke v celoti dva temeljna Levstikova spisa, na katerih se je gradila dalje slovenska proza. — Josip Jurčič je pa v zbirki kar dobro zastopan. Jurij Kozjak, Deseti brat in Rokovnjači so dela, ki jih mora v celoti poznati naš dijak, pa tudi vsaki ljudski knjižnici so dobrodošla. Jurčič je pač skoraj po sto letih še vedno prijeten pisatelj, ki ga slovenski človek rad prebira. Upam, da se bosta v bodoče tem delom pridružila vsaj še Sosedov sin in Jurčič-Levstikov Tugomer.

Tavčarja predstavlja v Kondorju njegovo najzrelejšo delo Visoška kronika, v kateri nas pisatelj s svojo krepko domačo besedo vodi v svojo Poljansko dolino in odkriva zanimive dogodke iz njene preteklosti. Medtem ko v Tavčarjevi Visoški kroniki spoznavamo visoški kmečki rod, nam Kersnikova Jara gospoda daje realistično podobo slovenske malomeščanske družbe v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja. Poleg teh dveh del pa bi si brez dvoma čimprej želeli dobiti v zbirki še Tavčarjeve slike Med gorami, Cvetje v jeseni ter v Zali in Kersnikova dela: Ciklamen, Agitator ter Kmetške slike. Stara izdaja v Klasju je že izrabljena, kje torej najti knjige in jih dati dijaku v roke. Prav tako pogrešam izbrano delo Ketteja, Murna in Župančiča.

Novi realizem dvajsetega stoletja zastopajo v zbirki Kondor pisatelji: Prežihov Voranc, Juš Kozak, Miško Kranjec in Ciril Kosmač. Prežihovi Samorastniki so delo, ki ga mora nujno poznati ne samo srednješolski dijak, marveč sleherni slovenski človek, ako hoče razumeti rod, ki je s svojo žilavostjo in samoraslostjo kljuboval vsemu nasilju tujih izkoriščevalcev na naši zemlji in se dosledno upiral hlapčevanju ter s tem ohranjal slovenstvo ob naših mejah za čas, ki je moral priti. Od drugih pripovednikov novejšega časa so zastopani še Juš Kozak z Rodnim mestom, Miško Kranjec z desetimi novelami v zbirki Kruh je bridka stvar in Ciril Kosmač z delom Iz moje doline, ki vsebuje šest novel.

Slovensko dramatiko predstavlja ena sama knjiga, in sicer je to Kreftova Velika puntarija. Zopet je tu velika potreba še po drugih dramatskih delih, saj je dramatska ustvarjalnost pri Slovencih v nekaterih obdobjih pomenila najtehtnejše stvaritve in daje pogled v čas in ljudi tistega obdobja.

Hrvatsko književnost zastopata dve deli: Josip Kozarac, Mrtvi kapitali in Miroslav Krleža, Balade Petrice Kerempuha. V prvem delu nam je predstavljen hrvatski realist Kozarac, ki z živo prizadetostjo v svojem delu opozarja na napake gospodarskega življenja zlasti v Slavoniji. V drugem delu se nam je predstavil Miroslav Krleža s svojim epskim pesniškim delom, ki je globoka umetnina iz življenja v Zagorju. V zbirki Srbske in hrvatske ljudske pesmi pa smo dobili nekaj pesmi iz vseh ciklov, vključno tudi pesmi iz bojev za svobodo.

Tujo književnost posreduje dvajset knjig, ki smo v njih dobili nekaj klasičnih del svetovne literature.

Antično književnost predstavljajo štiri dela: Homerjeva Iliada, Sofoklejev Kralj Ojdiplus, Herodotove Zgodbe in Plutarhovo Življenje velikih Rimljanov. Dobili smo tako v novi izdaji štiri pomembna dela, ki nam vsako po svoje odkriva življenje starih Grkov in Rimljanov, nas seznanja z njihovim verskim, družbenim, gospodarskim, političnim in kulturnim dogajanjem ter tako nadaljuje povezanost človeka z najstarejšimi kulturnimi stvaritvami, ki so tvorile podlago za razvoj nadaljnje evropske kulture.

Pozni srednji vek je našel umetniški izraz v Dantejevi Božanski komediji, katere Pekel smo dobili v Kondorju v Gradnikovem prevodu. Delo kaže Danteja-umetnika, ki se upira srednjeveški abstrakciji in se počasi približuje resničnemu, materialnemu svetu. V Komediji odmeva daljni korak renesančnega človeka, tistega, ki je v Boccacciu že povsem zanikal srednjeveško mišljenje in ga smešil in ironiziral. To moremo spoznati v novelah zbirke Dekameron, iz katere diha veselje do življenja, ljubezen, sreča.

Kdo ni bil vesel Shakespeareove središčne drame Hamlet, ki smo jo v Kondorju dobili že prvo leto njegovega obstoja v klasičnem Župančičevem prevodu? Tako imamo zdaj veliko več možnosti, uvajati dijaka v visoko, a vendar ljudsko Shakespeareovo

umetnost, približati mu njega samega v njegovem najbolj dovršenem liku Hamletu-humanistu, ki s svojimi demokratičnimi idejami spodkopava tla fevdalizmu in oznanja neizprosni boj vsemu hinavstvu in zlaganosti višje družbe svojega časa. V skrajšani obliki smo dobili v Kondorju tudi Cervantesovega Don Kihota — viteški roman, ki je služil kot vzor poznejšim modernim romanom. V njem moremo dobiti spoznati Španijo, ki še blešči v svoji slavi, pa že čuti svoj poraz, in v obeh junakih dela Don Kihotu in Sanču Pansi dve strani pisateljevega značaja; sanjsko in realistično, ki sta največkrat dve nasprotni potezi v slehernem človeku, ki nenehno hrepeni iz realnosti visokim ciljem nasproti. V srednjeveško dogajanje španske zgodovine nas uvajajo Španske romane, ki smo jih dobili med zadnjimi knjigami Kondorja.

Evropska dramatika je razen s Shakespearom zastopana še s tremi izbranimi deli. Francosko komedijo na višini predstavlja Molièrov Tartuffe v Župančičevem prevodu, italijansko pa Goldonijeva Krčmarica. Če pritegnemo še Gogoljevega Revizorja, ki nam ga je zbirka izdala, vidimo, da je svetovna dramatika v svojih vrhovih v zbirki kar dobro zastopana. Manj pa imamo iz svetovne književnosti dobrih pripovednih del, saj nista Balzac in Zola zastopana niti z enim delom, prav tako še cela vrsta drugih pisateljev. Težava je seveda v tem, ker ni obseg knjig primeren za obširnejša dela; rešitev bi bila v tem, da bi eno delo zajelo dva zvezka zbirke, kot je to doslej z romanom Mati Maksima Gorkega. Od ruskih pripovednih del smo dobili Puškinovo povest Stotnikova hči in Turgenjeva delo Očetje in sinovi, medtem ko je od najnovejših svetovnih pisateljev zastopan samo Nobelov nagradjenec Hemingway s svojim delom Starec in morje, ki predstavlja po pisateljevi lastni izjavi nekaj novega, višjega, kar je izraženo z novo, originalno naravno simboliko človeka — s preprostim ribičem in ribo, ki mu je simbol sreče in uspeha, ter z morskimi psi, ki predstavljajo človeku sovražne sile.

Orientalni svet in njegovo miselnost nam predstavlja nova izdaja indijskega pesnika Tagora, čigar stoletnico rojstva praznujemo prav letos. Izbor tujih pravljic nam posreduje zbirki Grimm, Pravljice in Oscar Wilde, Pravljice. Svojevrstna je še knjižica esejev, v kateri spoznamo marsikaj zanimivega iz mišljenja renesančnega filozofa Montaigna in njegove dobe, to je 16. stoletja. Utrip sproščene in svobodne renesančne človeka daje delu poseben čar, saj so njegovi Eseji knjiga življenjske radosti, kot pravi o njej prireditelj Bogo Stopar.

To je bežen pregled del, ki nam jih je dala zbirka Kondor v petih letih in ob katerem človek začuti vrzeli, ki jih bo treba nujno izpolniti s prihodnjimi izdajami. Idealno bi bilo, da bi nam zbirka posredovala vsa dela domače in tuje literature, ki jih v srednjih šolah podrobno obravnavamo in analiziramo. Tako bi bila zbirka dijaku nekaka pomožna knjižnica, domača ali šolska, ki bi mu nadomeščala debelo berilo, ki naj ga vsak dan nosi v šolo. Razen tega pa bi dijak imel nenehno priložnost, da se v dela bolj poglobi kakor se samo v posamezne odlomke, izbrane za šolska berila. Menim, da bi tako šolska berila za višje razrede lahko odpadla, seveda pa bi mrtale šole skrbeti, da bi bile njihove, to je dijaške knjižnice založene z vsemi Kondorjevimi izdajami. Založba, ki jih izdaja, pa bi morala skrbeti, da bi bile zmeraj vse knjige na knjižnem trgu, ker se po knjižnicah že v nekaj letih knjige izrabijo in prihajajo vsako leto novi dijaki, knjig pa ni mogoče dobiti, ker so pošle. Tudi bi bilo nujno potrebno, da bi zbirka skrbela za estetsko vzgojo človeka, zlasti dijaka, z lepo opremo, dobrim, ne pomanjkljivim tiskom in po možnosti tudi z boljšim papirjem.

Lojzka Brus

FRANZ MEHRING IN SLOVENSKA REVIJA KNJIŽEVNOST

II

Prvič poroča Književnost o Mehringu pod geslom »Franz Mehring: Literarna zgodovina I. d. Od Calderona do Heineja, II. d. od Hebela do Gorkega« (Književnost 1933, 107—108). Poleg opozorila na razpravo I. Plehanova Umjetnost i socialni život, ki jo je izdala zagrebška revija Književnost (»Plehanov je v ruski literaturi prvi uvedel literarno kritiko na osnovi dialektičnega materializma«), in na druge marksistične razprave o umetnosti beremo o Mehringu naslednje: »Nemški publicist in literarni kritik Mehring (1846—1919) je v teh dveh knjigah dal prve poizkuse dialektično materialistične kritike